

บันทึกการเดินทาง

ปราสาทเมืองต่ำ อุทยานเขาพนมรุ้งและวนอุทยานเขากระโดง จังหวัดบุรีรัมย์

ในวันพุธ ที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๐

ของ พระปัญญา ชวนปณฺโญ ชั้นปีที่ ๓

แหล่งเรียนรู้ที่นันทไปศึกษาเรียนรู้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์

๑.ปราสาทเมืองต่ำ

ปราสาทเมืองต่ำ นับว่าเป็นปราสาทศิลปะขอมแบบบาปวน มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ เป็นหนึ่งในกลุ่มปราสาทมรรคโค สันนิษฐานว่าสร้างขึ้น เพื่อถวายพระศิวะตามคติความเชื่อทางศาสนาฮินดู ตั้งอยู่บริเวณ ตำบลกระเบื้อง อำเภอบัวชุม จังหวัดบุรีรัมย์

ประวัติ

ปราสาทเมืองต่ำสร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 16 ในศิลปะบาปวนตอนต้น และลดความสำคัญลงไปในราวพุทธศตวรรษที่ 18 และถูกทิ้งร้างในที่สุด จนเมื่อราวปี พ.ศ. 2490 จึงเริ่มมีการอพยพเข้ามาของชาวบ้าน มาตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้อีกครั้งหนึ่ง

ลักษณะทางสถาปัตยกรรม

ปราสาทเมืองต่ำน่าจะเป็นเทวสถานในศาสนาฮินดู ลัทธิไวษณพนิกาย ภาพสลักส่วนมากนี้ ล้วนเป็นภาพเกี่ยวกับการอวตารของพระนารายณ์ อีกทั้งยังเป็นปราสาทน้ำล้อม ซึ่ง เป็นลักษณะของไวษณพนิกาย ต่างจากปราสาทบนภูเขาของไศวนิกาย ปราสาทเมืองต่ำมีปราสาทประธานห้าองค์บนฐานเดียวกัน เช่นเดียวกับปราสาทศีขรภูมิ

องค์ประกอบภายในปราสาทเมืองต่ำ

สระน้ำระเบียงคด

สระน้ำ 4 สระ ล้อมรอบระเบียงคดมีลักษณะเป็นรูปตัวแอล (L) ก่อสร้างด้วยศิลาแลงเป็นขั้นบันไดลงไปถึงก้นสระ ขอบสระด้านบนแกะสลักด้วยหินทรายเป็นลำตัวนาค ที่มุมสระสลักเป็นนาค 5 เศียร สระน้ำทั้ง 4 สระนี้ ใช้เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ภาพสลักติดอกบัวแปดกลีบ

บริเวณพื้นกลางห้องภายในซุ้มประตูด้านทิศตะวันออก มีการสลักเป็นลายเส้นรูปดอกบัว 8 กลีบ ซึ่งอาจหมายถึงจุดกำหนดในการตั้งจิต อธิษฐานบูชาเทพเจ้า หรือหมายถึงการจำลองแผนผังของจักรวาล อันประกอบด้วยทิศสำคัญทั้ง 8 ทิศ

ระเบียงคดและซุ้มประตู

ระเบียงคด เป็นแนวกำแพงชั้นในของโบราณสถาน ก่อสร้างด้วยหินทรายเชื่อมต่อกันโดยรอบ ล้อมรอบกลุ่มปราสาทอิฐ ภายในห้องกว้าง ประมาณ 2 เมตร พื้นปูด้วยศิลาแลง ที่บริเวณกึ่งกลางของระเบียงคดทุกด้าน ก่อสร้างเป็นซุ้มประตูในแนวเดียวกันกับซุ้มประตูของกำแพงแก้ว

ปราสาทแถวหน้าองค์ที่คั่นเหนือ

ปราสาทแถวหน้าองค์ที่คั่นเหนือ ก่อสร้างด้วยอิฐ เดิมมีลวดลายปูนปั้นประดับ ทับหลังทำจากหินทรายสลักภาพพระศิวะคู่กับพระอุมาประทับนั่งเหนือ โคนนที เรียกภาพตอนนี่ว่า "อุมา มเหศวร"

ปราสาทแถวหลังองค์ที่คั่นเหนือ

ปราสาทแถวหลังองค์ที่คั่นเหนือ ก่อสร้างด้วยอิฐ เดิมเคยมีลวดลายปูนปั้นประดับ ทับหลังทำจากหินทรายสลักภาพพระกฤษณะยกภูเขาโคธรรธนะ เพื่อปกป้อง คนเลี้ยงวัวและฝูงวัว ให้พ้นภัยจากพายุฝน

ปราสาทแถวหลังองค์ที่คั่นใต้

ปราสาทแถวหลังองค์ที่คั่นใต้ ก่อสร้างด้วยอิฐ เดิมมีลวดลายปูนปั้นประดับ ทับหลังทำจากหินทรายสลักภาพเทพเจ้าประทับนั่งเหนือหงส์ สันนิษฐานว่าเทพเจ้านี้หมายถึงพระวรุณ เทพผู้รักษาทิศตะวันตก

ปราสาทประธาน

ปราสาทประธาน ตั้งอยู่ตรงกลางเื้องมาข้างหน้าเล็กน้อย ระหว่างปราสาทบริวารทั้งสองมีขนาดใหญ่กว่าปราสาทบริวารอีก ๕ องค์ ทับหลังเป็นหินทราย

ปัจจุบันปราสาทประธานได้ถล่มลงมาแล้วคงเหลือเฉพาะฐานที่ก่อด้วยศิลาแลง ลักษณะอาคารใช้รูปเป็นวงรีก่อสร้างหลัก พบเพียงฐานเป็นศิลาแลง และหน้าบันซึ่งสลักจากหินทราย เป็นภาพพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ศิลปะบาปวน สันนิษฐานว่าตัวปราสาทเป็นปราสาทหินทราย นอกจากนี้ยังได้พบหลักฐานลวดลายปูนปั้นประดับ ซึ่งสร้างถวายพระคเณศเทพเจ้าสูงสุดในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เพราะได้มีการขุดพบคัมภีร์ ซึ่งเป็นรูปเคารพแทนองค์พระคเณศ และพบทับหลังสลักพระคเณศ ในปาง "กัลยาณะสนทนาระมูรติ" ส่วนบนของทับหลังจำหลักภาพ ฤๅษีหนึ่งประนมมือเป็นแถว จำนวน ๗ ตน

๒. อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง หรือ ปราสาทหินพนมรุ้ง เป็นหนึ่งในปราสาทหินในกลุ่มราชภัฏ ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ ๒ (บ้านดอนหนองแห่น) ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ห่วง

จากตัวเมืองบุรีรัมย์ลงมาทางทิศใต้ประมาณ ๗๗ กิโลเมตร ประกอบไปด้วยโบราณสถานสำคัญ ซึ่งตั้งอยู่บนยอดภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้ว สูงประมาณ ๒๐๐ เมตรจากพื้นราบ (ประมาณ ๓๕๐ เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง) คำว่า พนมรุ้ง นั้น มาจากภาษาเขมร คำว่า วนรุง แปลว่า ภูเขาใหญ่

ปัจจุบัน ปราสาทหินพนมรุ้งกำลังอยู่ในเกณฑ์กำลังพิจารณาเป็นมรดกโลก เช่นเดียวกับ ปราสาทหินในกลุ่มราชบุรีปราสาทหินพนมรุ้งเป็นหนึ่งในปราสาทหินขอมของไทยที่มีชื่อเสียงมากที่สุด เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของจังหวัดบุรีรัมย์ และถือเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญของจังหวัดบุรีรัมย์ รวมถึงเป็นภาพพื้นหลังตราสัญลักษณ์ของสโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ดอีกด้วย

ประวัติ

ปราสาทหินพนมรุ้งเป็นโบสถ์พราหมณ์ลัทธิไศวะ มีการบูรณะก่อสร้างต่อเนื่องกันมาหลายสมัย ตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๗ และในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ พระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ แห่งอาณาจักรขอมได้หันมานับถือศาสนาพุทธนิกายมหายาน เทวสถานแห่งนี้จึงได้รับการดัดแปลงเป็นวัดมหายาน ในช่วงแรกปราสาทหินพนมรุ้ง สร้างขึ้นจากหินทรายสีชมพู ตั้งอยู่บนยอดเขาพนมรุ้งสูง ๑,๓๒๐ ฟุตจากระดับน้ำทะเล ชื่อพนมรุ้งแปลว่าภูเขาใหญ่ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๘

สถาปัตยกรรมและโบราณสถาน

ปราสาทหินพนมรุ้งสร้างขึ้นเนื่องในศาสนาฮินดูลัทธิไศวะ ซึ่งนับถือพระศิวะเป็นเทพเจ้าสูงสุด ดังนั้นเขาพนมรุ้งจึงเปรียบเสมือนเขาไกรลาสที่ประทับของพระศิวะ

องค์ประกอบและแผนผังของปราสาทพนมรุ้งได้รับการออกแบบให้มีลักษณะเป็นแนวเส้นตรง และเน้นความสำคัญเข้าหาจุดศูนย์กลาง นั่นคือปราสาทประธานซึ่งหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ด้านขวาของบันไดทางขึ้นสู่ศาสนสถานมีอาคารที่เรียกว่า พลับพลา อาคารนี้อาจจะเป็นอาคารที่เรียกกันในปัจจุบันว่า พลับพลาเปลื้องเครื่อง ซึ่งเป็นที่พักจัดเตรียมองค์ของพระมหากษัตริย์ ก่อนเสด็จเข้าสู่การสักการะเทพเจ้าหรือประกอบพิธีกรรมในบริเวณศาสนสถาน

สะพานนาคราช

ถัดจากนั้นเป็นทางเดินทั้งสองข้างประดับด้วยเสามียอดคล้ายดอกบัวตูมเรียกว่าเสานางเรียง จำนวนข้างละ 35 ต้น ทอดตัวไปยังสะพานนาคราช ซึ่งฝังกากบาทยกพื้นสูง ราวสะพานทำเป็นลำตัวพญานาค 5 เศียร สะพานนาคราชนี้ ตามความเชื่อเป็นทางที่เชื่อมระหว่างโลกมนุษย์กับเทพเจ้า สิ่งที่น่าสนใจคือ จุดกึ่งกลางสะพาน มีภาพจำหลักรูปดอกบัวแปดกลีบ อาจหมายถึงเทพประจำทิศทั้งแปด ในศาสนาฮินดู หรือเป็นจุดที่ผู้มาทำการบูชา ตั้งจิตอธิษฐานจากสะพานนาคราชชั้นที่ 1 มีบันไดจำนวน 52 ขั้น

๓.วนอุทยานเขาไฟกระโดง

วนอุทยานเขากระโดง ชื่อเดิมชาวบ้านเรียกเขากระโดงว่า ‘พนมกระดอง’ เป็นภาษาเขมร แปลว่า ‘ภูเขากระดอง (เต่า)’ เพราะมีรูปลักษณะคล้ายกระดองเต่า ต่อมา จึงเรียกเพี้ยนเป็น ‘กระโดง’

วนอุทยานภูเขาไฟกระโดง เป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ และศึกษาประวัติศาสตร์ ธรณีวิทยาและชีววิทยา เพราะเป็นที่ตั้งของภูเขาไฟที่ยังคงปรากฏร่องรอยปากปล่องให้เห็นได้ชัดเจน มีโบราณสถานภูเขากระโดง เป็นที่ประดิษฐานรองพระพุทธรูปบาทจำลอง และมี 'พระสุภัทรวาส' พระพุทธรูปองค์ใหญ่คู่เมืองบุรีรัมย์ อยู่บนยอดเขา และยังมีเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าเต็งรัง เนื้อที่ประมาณ 6 พันไร่ รวมทั้งพันธุ์ไม้พื้นเมืองที่หาชมได้ยาก เช่น ผลของต้นไผ่น้ำปิ้ง ที่มักพบในบริเวณเขตภูเขาไฟ การขึ้นไปยังเขากระโดงสามารถทำได้สองวิธี คือ เดินขึ้นบันได หรือ ขับรถขึ้นไปถึงยอดเขา ระหว่างทางจะพบพระพุทธรูปปางต่าง ๆ เรียงรายอยู่เป็นระยะ

พระสุทนต์พญานาค เป็นพระพุทธรูปคู่เมือง ภายในเค้ายบรมราชูปถัมภ์ ประดิษฐานอยู่บนเขาระโดง เป็นพระพุทธรูปก่ออิฐฉาบปูนขนาดใหญ่ หน้าตักกว้าง 12 เมตร ฐานยาว 14 เมตร หันหน้าไปทางทิศเหนือ สร้างขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2512 โดยผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ นายสุรวิทย์ บุญญาแสนสาส์น ในขณะนั้น ร่วมกับพ่อค้าประชาชนและผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใสในความคิดและโครงการต่างๆ ของหลวงพ่อบุญมา ปัญญาโชติ อดีตเจ้าอาวาสวัดเขาระโดง ได้ร่วมกันจัดสร้างขึ้นบริเวณยอดเขาระโดง เพื่อให้เป็นที่สักการบูชาของพุทธศาสนิกชนทั่วไป จากจุดที่ตั้งขององค์พระ สามารถมองเห็นทัศนียภาพของตัวเมืองบุรีรัมย์ได้

ปากปล่องภูเขาไฟเขาระโดง มีอายุประมาณ 3 แสนถึง 9 แสนปี สูงจากระดับน้ำทะเล 265 เมตร ซากปากปล่องเป็นรูปพระจันทร์ครึ่งซีก ยอดเนินเขาเป็นขอบปล่องด้านทิศใต้เรียกว่า เขาใหญ่ ส่วนยอดเนินเป็นขอบปล่องด้านทิศเหนือเรียกว่า เขาน้อย หรือเขาระโดง

ส่วนบริเวณที่เป็นขอบปล่องประตูคือ บริเวณที่เป็นหุบเขา ปัจจุบันมีสภาพเป็นสระน้ำ เป็นซากภูเขาไฟที่ยังคงสภาพดีและมีอายุน้อยที่สุดในประเทศไทย มีเส้นทางเดินชมรอบปล่อง และมีสะพานแขวนให้ยืนชมจากมุมสูงได้อย่างชัดเจน